

**GAMTOS TYRIMŲ CENTRO
MOKSLO DARBUOTOJŲ IR TYRĖJŲ**

AKADEMINĖS ETIKOS KODEKSAS

Gamtos tyrimų centro (toliau - GTC) darbuotojai, **suvokdami** savo mokslinių tyrimų svarbą krašto ūkiui ir saugumui, visuomenės sveikatai, kultūrai ir švietimui, **gerbdami** Žmogaus teisių deklaracijos, Europos Komisijos priimtos Europos mokslininkų chartijos ir Mokslininkų priėmimo į darbą elgesio kodekso principines nuostatas, **laikydami** Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos įstatymų, Lietuvos mokslininko etikos kodekso, taip pat GTC įstatų bei kolektyvinės sutarties, garbingai **įsipareigoja laikytis** mokslo darbuotojų ir tyrėjų akademinės veiklos principų ir normų.

1. Bendrosios nuostatos

Mokslo darbuotojai ir tyrėjai savo veikloje:

- 1.1. Vadovaujasi humaniškumo ir demokratiškumo principais, bendražmogiškosios moralės normomis.
- 1.2. Mokslinius tyrimus orientuoja į žmonijos gerovę ir mokslo žinių ribų plėtimą, tuo pat metu pagal pripažintus etikos kodeksus ir praktiką naudodamiesi minties ir išraiškos laisve bei laisve nustatyti metodus, kuriais bus sprendžiamos problemos.
- 1.3. Poreikį pažinti bei ištirti gamtos ir visuomenės raidos dėsningumus, kurti tobulesnį pasaulį traktuoja kaip pagrindinę mokslinio darbo motyvaciją.
- 1.4. Nuolat gilina savo profesionalumą, išlikdami kūrybingomis asmenybėmis, atviromis naujoms idėjoms, pažiūroms ir koncepcijoms.
- 1.5. Pripažįsta ir propaguoja mokslo laisvės principą, nepažeidžiant valstybės įstatymų, tarptautinių įsipareigojimų, bendražmogiškos moralės normų.
- 1.6. Objektyviai ir korektiškai vertina kitus mokslininkus bei jų veiklą, sprendžia tik jų kompetenciją atitinkančius uždavinius, nepriklausomai nuo užimamų administracinių pareigų.

2. Moksliniai tyrimai

- 2.1. Tyrimų vykdytojai turi būti susipažinę su mokslinių tyrimų aplinka ir finansavimo mechanizmus apibrėžiančiais teisiniais dokumentais, prieš pradėdami vykdyti savo mokslinius tyrimus ar naudotis turimais ištekliais - pasirūpinti visais reikalingais leidimais.
- 2.2. Turi būti laikomasi patikimo, skaidraus ir veiksmingo finansų valdymo, taip pat bendradarbiavimo su mokslinio tyrimo finansus tikrinti įgaliojais asmenimis.
- 2.3. Moksliniai tyrimai neturi kenkti žmonėms, jų gyvenamajai aplinkai, gamtai, prisiimant asmeninę atsakomybę už tyrimų rezultatus; remiantis nacionaliniais teisės aktais turi būti laikomasi darbo saugos taisyklių, imamasi būtinų atsargumo priemonių.
- 2.4. Moksliniai tyrimai neturi pažeisti žmogaus teisių ir žeminti jo orumo, turi būti grindžiami savanoriškumo principu.
- 2.5. Skelbiant objektyvius tyrinėjimų rezultatus neturi būti nuslepiami duomenys, neatitinkantys iškeltos darbo hipotezės ar užsakovų pageidaujamų rezultatų.
- 2.6. Mokslinių tyrimų koncepcija, metodologija ir metodika, duomenys, pirminiai šaltiniai bei kitos publikacijos turi būti pateikiami specialistams suprantama kalba taip, kad būtų galima patikrinti tyrimo patikimumą.
- 2.7. Turi būti siekiama, kad moksliniai tyrimai būtų naudingi visuomenei ir nebūtų analogiški anksčiau kitur atliktiem tyrimams.

2.8. Duomenų rinkimo ir analizės metodai, rezultatai ir, jei reikia, išsamūs duomenys turėtų būti prieinami vidaus ir išorės tyrimams, kai tai yra būtina ir to paprašius atitinkamoms institucijoms; turi būti laikomasi intelektinės nuosavybės teisių bei rėmėjų ir finansuotojų reikalavimų bei sąlygų, numatytų sutartyje ar lygiaverčiame dokumente.

2.9. Būtina taupiai ir racionaliai naudoti valstybės, užsakovų ir rėmėjų skiriamas lėšas, gerbti jų turtinius interesus, viešai skelbti apie jų paramą, kartu juos informuojant apie skirtų lėšų panaudojimą bei gautus rezultatus.

2.10. Negalima tendencingai kritikuoti, menkinti kolegų darbo dėl asmeninių priežasčių, konkurencijos, politinių ar kitokių su mokslinio darbo profesionalumu nesusijusių motyvų.

3. Autorinės teisės

3.1. Autorinių teisių srityje laikomasi nacionalinių ir tarptautinių autorių teisių reikalavimų (įstatymų, taisyklių).

3.2. Mokslinių publikacijų, kitų pasiekimų (atradimų, išradimų, įdiegimų ir pan.) autoriais laikomi tik tie mokslininkai, kurie realiai ir kūrybingai dalyvavo moksliniame darbe. Už vadovavimą (magistrantams, doktorantams), konsultacijas, pastabas, suteiktą techninę pagalbą paprastai pareiškama padėka; neturi būti nutylimas ar paneigiamas mokslinei veiklai talkinusių žmonių arba institucijų įnašas.

3.4. Mokslo darbuotojo (tyrėjo) autorinės teisės, pasiekimų prioritetas gali būti ginamos visose priimtinosose institucijose.

3.5. Kelių mokslininkų pavardžių išdėstymas publikacijos autorių sąrašė yra sprendžiamas autorių susitarimu; neturi būti neadekvačiai suteikiama bendraautorystė kitiems, prie darbo neprisidėjusiems, kolegoms.

3.6. Mokslo duomenų skelbimas nenurodant šaltinių laikomas plagijavimu.

3.7. Publikuojant tyrimų medžiagą turi būti nurodomi GTC ir kitos institucijos bei valstybės, kuriose yra tos institucijos, kurioms atstovauja ir (arba) vykdo jose darbus publikacijos autoriai.

4. Mokslinė ekspertizė

4.1. Mokslinė ekspertizė, arba darbo recenzija, atliekama tik tada, jei vertinamas darbas atitinka mokslininko specializaciją, kompetenciją ir patirtį.

4.2. Išvados parengiamos sąžiningai ir atsakingai, atsižvelgiant į naujausius mokslo pasiekimus.

4.3. Atsisakoma dalyvauti ekspertizės darbe, jei jos išvados gali tiesiogiai sietis su eksperto privačiais interesais arba ekspertizei daroma užsakovų, kitų asmenų įtaka; ekspertu negali būti specialistas, turintis išankstinę nuostatą vertinamojo darbo (jo autorių) atžvilgiu.

4.4. Ekspertizės metu gauta informacija turi išlikti konfidenciali, pats ekspertas turi teisę likti anonimiškas, o ekspertizės rezultatai turi būti prieinami darbo autoriams.

4.5. Objektyviai įvertinęs ekspertuojamą darbą, ekspertas neturėtų daryti kliūčių tolesniems autorių tyrimams ir rezultatų publikavimui.

5. Mokslinė diskusija

5.1. Mokslinė diskusija yra vienas svarbiausių mokslinio darbo principų; mokslininko pareiga – paneigti neteisingą ar nepagrįstą nuomonę (kritiką).

5.2. Diskusijos metu oponentai išklauso vienas kitą kaip lygiaverčiai partneriai, pripažįstantys oponentų teisę turėti ir reikšti savo nuomonę, yra pakantūs priešingos nuomonės reiškėjams.

5.3. Mokslininko požiūris turi būti grindžiamas faktais, kitais argumentais, o ne autoritetų nuomone, konjunktūros reikalavimais ar asmens kritika; diskusijos metu turi būti skatinamos naujos idėjos, originalūs požiūriai, nestandartiniai sprendimai.

6. Studijos, visuomenė

6.1. Mokslo darbuotojai ir tyrėjai pagal galimybes dalyvauja specialistų rengime aukštosiose mokyklose (paskaitos, praktikos, diplominiai darbai ir pan.), talkina magistrantų ir doktorantų moksliniuose ieškojimuose.

6.2. Paskaitų, seminarų, pratybų, praktikų metu, taip pat rengiant kursinius, diplominius ir disertacinius darbus turi būti ugdomas jaunimo poreikis moksliniams tyrimams, jų kruopščiam ir patikimam atlikimui, objektyviai turimų duomenų analizei, taip pat pagarba talkinusių kolegų ir ankstesnių tyrinėtojų darbams.

6.3. Mokslo darbuotojai ir tyrėjai savo žinias, intelektą, patyrimą ir autoritetą sąmoningai naudoja valstybės, visos visuomenės labui.

6.4. Mokslininko teisė ir pareiga - viešai ir objektyviai informuoti visuomenę apie savo ir mokslo krypties pasiekimus, siekti tyrimo rezultatų įgyvendinimo arba pritaikymo.

6.5. Mokslo darbuotojai ir tyrėjai dalyvauja visuomenės švietimo darbe paskaitų, radijo ir televizijos laidų, ekskursijų, publikacijų pagalba, konsultuoja valstybės valdymo, ūkio, švietimo, kultūros, aplinkos apsaugos ir kitas institucijas.

6.6. Stengiasi, kad su mokslinių tyrimų veikla būtų supažindinama plačioji visuomenė, plėtojamas jos supratimas apie mokslą, veiklos rezultatus pateikiant ir nespécialistams suprantama kalba.

6.7. Mokslininkas turi teisę imtis iniciatyvos siūlyti keisti visuotinai priimtas etines nuostatas, atskleisti valstybės valdymo, kitų institucijų ir organizacijų piktnaudžiavimus prieš valstybę ir visuomenę.

7. Mokslinio darbo ir jo aplinkos organizavimas, kolektyvo formavimas

7.1. Visuose savo karjeros etapuose mokslo darbuotojai ir tyrėjai turi nuolat siekti įgūdžių ir kompetencijos reguliaraus atnaujinimo bei gilinimo, mokantis formaliai, nuotoliniu būdu, seminaruose, konferencijose ir pan.

7.2. Neturi būti diskriminavimo lyties, amžiaus, etninės, tautinės ar socialinės kilmės, religijos ar įsitikinimų, seksualinės orientacijos, kalbos, negalios, politinių pažiūrų, socialinės ar ekonominės padėties pagrindu.

7.3. Visi mokslininko karjerą darantys mokslininkai turi būti pripažinti kaip profesijos atstovai ir atitinkamai traktuojami.

7.4. Tyrimo darbus atliekantiems specialistams turi būti sudaromos darbo sąlygos, leidžiančios mokslininkams suderinti darbą ir šeimą, karjerą, ypatingą dėmesį kreipiant į lankstų darbo grafiką, darbą ne visą darbo dieną, darbą nuotoliniu būdu, kūrybines atostogas, būtinas finansines bei administracines nuostatas, kurios tai reglamentuotų.

7.5. Mokslo darbuotojams ir tyrėjams turėtų būti užtikrinamas darbo stabilumas ir pastovumas, reguliarus finansavimas ir atlyginimas, lyčių pusiausvyra visuose personalo lygmenyse, palankios sąlygos karjeros plėtrai, geografiniam, tarpsektoriniam, tarpdisciplininiam ir virtualiam mobilumui.

7.6. Turi būti praktikuojama vertinimo sistema, kuri užtikrintų reguliarių ir skaidrų specialistų profesinį tobulėjimą, tą vertinimą vykdant nuolat veikiančiai GTC komisijai pagal GTC Mokslo tarybos patvirtintas taisykles.

7.7. Turi būti nustatyta procedūra dėl mokslo darbuotojų ir tyrėjų skundų ir apeliacijų, įgalinanti efektyviai padėti visam mokslinių tyrimų personalui spręsti su darbu susijusius

konfliktus, ginčus, nusiskundimus, siekiant pagerinti bendrą darbo aplinkos kokybę ir suformuoti bendrą teigiamą požiūrį į tarpusavio santykius.

7.8. Mokslo darbuotojų ir tyrėjų priėmimas į darbą (skyrimo, konkurso, atestacijos būdu) turi būti atliekamas užtikrinant priėmimo į darbą proceso skaidrumą ir vienodą požiūrį į visus pretendentes, skatinant tarptautiniu mastu palyginamas priėmimo į darbą procedūras.

Paaiškėjus, kad šis akademinės etikos kodeksas yra grubiai ar sistemingai pažeidžiamas, mokslo darbuotojas ar tyrėjas, nepaisant pareigybių, mokslo laipsnių ir pedagoginių vardų, turi atsistatydinti iš užimamų pareigų arba, Etikos komisijos siūlymu, jam turi būti taikoma moralinio poveikio priemonė (pasmerkimas, atsiribojimas ir kt.), teikiama kita rekomendacija GTC vadovybei, visuomeninėms organizacijoms.

GTC akademinės etikos kodeksui pritarta GTC Mokslo taryboje 2011-01-27